

HUQUQ FANINING BOSHQA FANLAR BILAN ALOQADORLIGI

To‘xtayev Sardor Sulton o‘g‘li

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti,

Xalqaro huquq fakulteti 2-bosqich talabasi

Alisherova Dilshoda

O‘zbekiston Davlat Jahon tillari universiteti

Xorjiy til va adabiyoti fakulteti 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Har qanday mavzu vositasidan keyin ekvivalentning ahamiyatini yoki ahamiyatini tushunish kerak. Biz haqida gapirganda maydoni birligi moyil mavzu joriy qonun eng uning kelib chiqishi va skelet asoslarini topadi, deb bir mavzu bo‘lishi mumkin. Individual har qanday qonun chuqurroq tushunish istasa, keyin muayyan qonun huquqshunoslik harakat va buni bir imkon beradi. Huquqshunoslik muayyan qonun nima uchun juda muhimligini va jamiyatda qanday rol o‘ynashini tushunishga yordam beradi. Huquqshunoslik biroq BMT ketma-ket jamiyatning umumiy rivojlanishiga olib keladi, turli ijtimoiy fanlar rivojlantirish tomon hissa tadbir va qonun evolyutsiyasi o‘zini cheklash emas. Buning uchun qonun tavsiflovchi tilshunoslik oliy aniq qonun ortida asosiy fikr va tushunchalarni berib bir qonunni talqin qilish huquqiy maydon ichidagi shaxslarni yordam beradi, chunki huquqshunoslik, tez-tez nomlanadi. Ushbu maqolada, huquq fanining boshqa fanlar bilan aloqadorligi haqida fikr va mulohazalar yuritiladi.

Kalit so‘zlar: *Huquq fani, ijtimoiy fanlar, sotsiologiya, siyosatshunoslik, psixologiya, etika, huquqning fanlar bilan aloqadorligi.*

Huquq — davlat tomonidan belgilangan yoki tasdiqlangan umumiy majburiy ijtimoiy normalar tizimi. U huquqiy munosabatlar va fuqaroning davlat tomonidan mustahkamlanadigan, kafolatlanadigan va muhofaza etiladigan asosiy huquqlarini o‘z

ichiga oladi. Huquq davlat bo‘lib uyushgan jamiyatda paydo bo‘ladi va mulkchilik munosabatlarini, xo‘jalik aloqalari mexanizmini mustahkamlaydi, mehnat va uning mahsulotlarini jamiyat a‘zolari o‘rtasida muayyan o‘lchov va shakllarda taqsimlab turuvchi vazifasini o‘taydi. Huquqning o‘ziga xos umumiy va maxsus belgilari mavjud. Huquqning ijtimoiyligi, normativ ko‘rsatmalardan iboratligi, adolat va erkinlik g‘oyalarini ifodalashi, umummajburiy va irodaviy xususiyatlari, qonuniy aniqligi, rasman belgilanganligi, tizimligi va jo‘shqinligi, davlat tomonidan muhofaza etilishi shular jumlasidandir.

Huquqiy fan (huquqshunoslik, huquqshunoslik) huquqni ijtimoiy normalarning maxsus tizimi, davlat tashkil etilishi va faoliyatining huquqiy shakllari, butun jamiyatning siyosiy tizimlari sifatida o‘rganuvchi ijtimoiy fan. Huquq, huquq va huquqni muhofaza qilish sohalarini o‘rganadigan yuridik fanlar gumanitar fanlar qatoriga kiradi. Bu shuni anglatadiki, ularni o‘qitish metodikasi boshlang‘ich, o‘rta yoki oliy yuridik ta‘lim beradigan ta‘lim muassasasining maqomi va o‘ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda huquqshunoslarning kasbiy ta‘limi tizimida gumanitar fanlarni o‘qitish nuqtai nazaridan ko‘rib chiqish qonuniydir.

Huquqshunoslik va ijtimoiy fanlar. Siyosatshunoslik davlat vakolatlarini, funksiyalarini va har bir davlat muassasalarini va u bilan bog‘liq nazariyalarni o‘rganadigan ijtimoiy tadqiqotlar bo‘lishi mumkin. Huquqshunoslik huquq va ijtimoiy fanlar davlatning dinamizmini o‘rganadi. Huquq g‘oyasi davlat g‘oyasi natijasida kelib chiqqan. Davlat vujudga kelgach, qonunlar va tartibga solish individual xulq-atvor usuli kabi g‘oyalar vujudga keldi. Shunday qilib, turli holatlarda huquqshunoslar huquqni rivojlantirish bilan bog‘liq nazariyalarni shakllantirish uchun ijtimoiy fanlar nazariyasi va nuanslarini osonlashtiradi. Ijtimoiy fan BMT qo‘shimcha huquqshunoslik bir mavzu masala belgilangan hududida shaxslar qonunlari tamoyillari va buyurtmalar o‘rganadi. Ijtimoiy fanlar davlat tashkilotlari printsiplarini e‘lon qiladi va huquqshunoslik ularni tahlil qiladi va qonun g‘oyalarini shakllantiradi. 2 o‘rtasida yaqin va aniq chiziqli munosabatlar mavjud.

Yurisprudensiya huquqni o'rganish demakdir, qonun shaxslar va shaxslarning yashash va jamiyat tuzish xulq-atvorini tartibga soladi. Shuning uchun huquqshunoslikni ijtimoiy fan sifatida vujudga keltiruvchi muhim ijtimoiy hodisadir.

Siyosatshunoslik, Etika, Sotsiologiya, psixologiya kabi boshqa ko'plab ijtimoiy fanlar mavjud. Bu ijtimoiy fanlar bir nuqtada bir-biri bilan o'zaro bog'langan bo'lishi kerak. Bundan tashqari, bu ijtimoiy fanlar izolyatsiyada o'rganilmadi. Boshqacha qilib aytganda, bu fanlarning hech birini boshqalar haqida adolatli bilimga ega bo'lish orqali tushunish mumkin emas. Huquqshunoslik, ijtimoiy fan bo'lib, aslida boshqa ijtimoiy fanlar bilan bog'liq.

Huquqshunoslikning boshqa ijtimoiy fanlar bilan aloqasi:

- Huquqshunoslik va Sotsiologiya. Sotsiologiya-jamiyat, inson xulq-atvori va jamiyatdagi ijtimoiy o'zgarishlarni o'rganish. Huquqshunoslik-huquq va huquqiy jihatlarni o'rganish. Qonunlar jamiyat uchun yaratilgan, shuning uchun huquqshunoslik va sotsiologiya o'rtasida muhim bog'liqlik mavjud. Huquqshunoslik aslida jamiyatda mavjud bo'lgan huquqiy qoidadir. Ushbu huquqiy qoidalar jamiyatni yaxshilash uchun qilingan. Shunday qilib, huquqshunoslik va sotsiologiya o'rtasidagi munosabatlar mavjud.
- Huquqshunoslik va psixologiya. Aql va xulq-atvor fani psixologiya va huquqshunoslik huquqni o'rganishdir. Qonunning asosiy maqsadi jismoniy shaxslar tomonidan ta'qib qilinadi va shaxslar faqat amal qilishni maqsad qilgan qoidalarga amal qiladilar. Shuning uchun xalqlarning niyat qonun ortida asosiy element hisoblanadi. Demak, huquqshunoslik va psixologiya bir-biri bilan o'zaro bog'langan.
- Huquqshunoslik va Etika. Etika-inson xulq-atvori haqidagi fan. Jamiyatda axloq inson uchun tavsiya etilgan xulq-atvor asosida ideal inson xatti-harakatini tushuntiradi. huquqshunoslik qoidalari muhokama holbuki aslida jamiyatda mavjud. Shunday qilib, axloq va huquqshunoslik bir-biri bilan bog'langan va u erda shaxslar uchun import qilinadi.

- Huquqshunoslik va Iqtisodiyot. Huquqshunoslik-huquq fani va iqtisodiyot-boylik fani. Iqtisodiyot boylikni ishlab chiqarish va taqsimlashni o'rganadi va huquq boylikni himoya qilish va teng taqsimlash uchun javobgardir. Iqtisodiy omillar jinoiy faoliyatni ko'paytirish va kamaytirish uchun javobgardir. Yaxshi iqtisodiy sharoitlar jinoiy faoliyatni kamaytiradi, yomon iqtisodiy sharoitlar esa jinoyatchilarning jamiyatdagi faoliyatini oshiradi. Shunday qilib, iqtisodiyot va huquqshunoslik o'rtasida yaqin aloqalar mavjud.
- Huquqshunoslik va siyosat. Siyosat va huquqshunoslik o'rtasida yaqin aloqalar mavjud. Siyosatshunoslik boshqaruvni tashkil etish uchun mas'ul bo'lgan printsiplarni o'rganadi va huquqshunoslik ushbu printsiplarni tahlil qiladi.
- Huquqshunoslik va Tarix. Tarix-o'tmish voqealarining ilmiy ko'rsatkichi va huquqshunoslik-huquqni o'rganishdir. Qonunlar asrlar orqali ishlab chiqilgan va tarixi insonlar farovonligi uchun qonunlar qilish uchun huquqshunoslik yordam beradi

Huquqshunoslik va ijtimoiy fanlar. Sotsiologiya-bu muayyan jamiyatning naqshlari va turli normalarini o'rganishdir. Bunday tadqiqotning maqsadi muayyan jamiyat davomida umuman odamlarning ijtimoiy xulq-atvorini o'rganishdir. Qonun har qanday jamiyatning ajralmas qismidir, chunki u muayyan jamiyatning xalqini tartibga solish vositasi sifatida ishlaydi. Sotsiologlar, odatda, shuning uchun chuqur ulangan qonun va jamiyat maydoni birligi sifatida zoe takomillashtirilgan tushunish uchun huquqshunoslik maslahat. Qonun ijtimoiy modifikatsiya qilish vositasi sifatida harakat qiladi va jamiyat huquqiy o'zgarishlarni keltirib chiqaradi.

Ijtimoiy modifikatsiya qilish vositasi sifatida qonun bilan bog'liq yana bir misol, masalan, mavjud ijtimoiy kuzatuvni jinoyat deb hisoblaydigan sovg'ani tugatishdir. Bu ular orasidagi o'zaro aniq qiladi. Emas, balki faqat sotsiologlar oliy ijtimoiy naqsh bilish qonun dotsent darajasi tushuncha istayman, biroq u bilan bog'liq qonun va nazariyalarni bilish, huquqshunoslar qonunlar kuchga deb g'oyasi ijtimoiy naqsh fikrlash uchun ijtimoiy fan ichiga ko'rib chiqish uchun majbur bo'lishi kerak.

Huquqshunoslik fikr alohida kollej maxsus qonun ijtimoiy fan kolleji o'qish ijtimoiy maqsadida yuridik tadqiqotlar amalga oshirish uchun mavjud.

Huquqshunoslik va Tarix. Tarix, o'tgan voqealarni, shuningdek, jamiyat davomida sodir bo'lgan voqealarni o'rganishdir. Huquqshunoslik BMT huquqiy sohada doirasida o'tgan voqealar o'rganish bilan kelib chiqishi va qonun rivojlanishini o'rganadi. Shuning uchun yaxshi har bir mavzular yaxlitligini ko'rsatadi dolzarbligi tarixi qonun yanada maxsus maktab bilan huquqshunoslik fikr alohida kollej yo'q. Huquqshunoslik emas tarixi esa to'liq emas (o'tgan voqealar rivoji) qonun bir kechada kelib bermadi, chunki, uning tarixi qarash kerak.

Huquqshunoslik va siyosiy iqtisod. Iqtisodiyot moliya va boylik ilmini anglatadi. Jamiyat assotsiatsiyasining pul tomonlarini o'rganadi degreed odatda iqtisodiyotni tahlil qiladi. Maqsad-bu kishilik jamiyatining rivojlanishi va farovonligi tomon harakat qilish. Ushbu mavzu, ular yashayotgan mamlakatning moliyaviy tizimini, shuningdek, uning sabablari va oqibatlarini tahlil qilish orqali shaxslarning yuqori turmush darajasiga qaratilgan. U odamlarning xohish va istaklarini va ularni pul oldida bajarish usulini o'rganadi. Huquqshunoslik yuridik jabhadagi shaxslarning istak va xohishlarini Qonunchilik orqali bajarishga qaratilgan ishlarni o'rganadi va amalga oshiradi. Har bir mavzularning asosiy maqsadi bir xil va ular bir-biriga bog'liqligi va o'zaro bog'liqligini yozishdir.

Huquqshunoslik va psixologiya fanlari. Psixologiya-bu inson ongi va ularning xulq-atvori haqidagi fan. Ushbu mavzuning printsiplari xususiy ravishda maksimal uchlari va xatti-harakatlarining mantig'ini va sabablarini tushunishdir. Bog'langan xulq-atvorning sabablari va uning tanaga ta'siri bu o'rganish makonining mavzusi. Huquqshunoslik qo'shimcha tarzda inson faoliyatini o'rganadi. U qonunni o'rganadi va qonun ishlab chiqiladi va ushbu qonunning jamiyatga ta'sirini yodda tutadi. Inson xulq-atvorini tartibga solish tabiatni tushunmasdan va aqlga to'g'ri keladigan narsalarni tushunmasdan erishish mumkin emas. Bu erda huquqshunoslik psixologiya fanini engillashtiradi va qonunlarning jamiyatga ta'sirini tushunishga harakat qiladi, shuning uchun qonunni shakllantirish oddiy usulga aylanadi. Jamiyatga aniq qonun ta'siri bir deputatlar dastlabki ustuvor bo'lishi kerak. Bu qonun o'lik to'g'ri ekanligiga

ishonch hosil qilish mumkin va samarali millat ishtirok tomonidan ta'qib qilinadi. Misol tariqasida, agar sotsiologiyaga nazar tashlasak, jazo nazariyalari ostidan chiqib ketish spekulyatsiyasi jamiyatning turli a'zolari ongida xavotirlanish va qattiq jazo berish orqali shakllanadi. Ular jamiyatdagi jinoyatlarni tartibga solish uchun psixologiya fanidan foydalanadilar.

Huquqshunoslik va Etika. Etika deb inson xulq-atvorini o'rganish, chunki u komil inson xulq-atvori nazariyalari bilan shug'ullanadi. Bu ideallar jamiyatning asosiy qismi fikridan kelib chiqadi. Majoritarianning to'g'ri va noto'g'ri rejasi eng yaxshi insoniy xulq-atvorni keltirib chiqaradi. Axloq sifatida dotsent darajasi ideal inson xulq mujassam etgan jamiyatning muhim axloqiy qadriyatlar huquqshunoslik mavzusi materiyaning asosiy bir qismi bo'lishi mumkin. Etika ideal inson xulq-atvorini o'zida mujassam etgan qadriyatlarni o'rganadi va huquqshunoslik jamiyatni tartibga soluvchi bunday xulq-atvor tarixi va evolyutsiyasi bilan shug'ullanadi. Huquqshunos inson xulq-atvori nazariyalarini va ilm-fanini tushunish va qonunlarni yuqori tahlil qilish uchun to'g'ri insoniy xulq-atvorda idealizm tushunchasini anglashi kerak..

Xulosa. Turli ijtimoiy fanlar turli fanlarga alohida e'tibor bera olmaydi. Bu fanlar maydoni birligi bog'liq va o'rganish tarzda davomida bog'langan 1 boshqa mavzu o'rganish emas esa to'liq emas. Agar har xil ijtimoiy fanlarning maqsadiga nazar tashlaydigan bo'lsak, bu fanlar jamiyat va uning a'zolarini butunlay boshqa jabhalardan ya'ni siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy jabhalardan tekshirish uchun yaratilgan. Qonunning spekulyatsiyasini butunlay tushunish va uni aqlli dunyoda ishlatish uchun jamiyatning asoslarini va uning a'zolarini tushunish kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Islomov Z. Davlat va huquq nazariyasi. Ma’ruzalar matni. T.Universitet. 2000 y.
2. Karimova O., Gafforov Z. Davlat va huquq asoslari T., O‘qituvchi. 1995 y.
3. Abel, R. (1998). “Speaking Law to Power: Occasions for Cause Lawyering.” In Cause Lawyering: Political Commitment and Professional Responsibilities, edited by Sarat, Austin & Scheingold, Stuart (pp. 69–117). Oxford: Oxford University Press. Google Scholar
4. Abel, R. (2010). “Law and Society: Project and Practice.” Annual Review of Law and Social Science, 6(1), 1–23. CrossRef Google Scholar
5. Abramovich, V., & Curtis, C. (2002). Los derechos sociales como derechos exigibles. Madrid: Trotta. Google Scholar
6. <https://envirementalb.com/jurisprudence-and-social-science/>
7. <https://lawlegum.com/jurisprudence-and-its-relation-with-other-sciences/>